

Mel'nyk O.G., Khmarenko V.S. Prospects of innovative technologies in national economy

In this article the advantages of the integration of innovation policy in national economic model. The analysis of logistics, with emphasis on promising sectors of the economy which, under favourable investment conditions, can improve the position of Ukraine in the international market of intellectual capital. The necessity of state funding for science and leading industries.

Keywords: innovation, venture enterprise of technology, scientific potential, modernization.

УДК 657.631.2 **Магістр Н.В. Остророг; доц. В.М. Чубай, канд. екон. наук – НУ "Львівська політехніка"**

ФОРМУВАННЯ ТА ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Розглянуто основні принципи та вимоги створення системи внутрішнього контролю. Запропоновано послідовність формування системи внутрішнього контролю. Виділено фактори, критерії, методи та етапи оцінювання ефективності системи внутрішнього контролю.

Ключові слова: система внутрішнього контролю, етапи створення системи внутрішнього контролю, ефективність системи внутрішнього контролю.

Постановка проблеми. Багато вітчизняних підприємств припиняє свою діяльність через нестабільність в економіці, істотність податкового тиску, зниження своєї конкурентоспроможності, нездатність керівного персоналу приймати оптимальні управлінські рішення тощо. Вагомим поштовхом для покращення результатів функціонування підприємства є формування системи внутрішнього контролю та оцінювання рівня її ефективності. Проте під час створення такої системи на підприємстві виникає низка проблем, що пов'язані з відсутністю практичного досвіду в осіб, відповідальних за її організацію, недостатньою кількістю наукових розробок у цій сфері, відсутністю законодавчих актів, які регулювали б процес організації системи внутрішнього контролю на підприємствах тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням особливостей внутрішнього контролю займалися такі вчені, як: О.Б. Акентьєва [1], В.Д. Белік [2], М.В. Борисенко [3], Т.В. Ковтун [4], М.Д. Корінко [5], Н.П. Кузик [6], Г.М. Яровенко [7] тощо. Проте підходи до формування системи внутрішнього контролю, які пропонують науковці, є різними, а питання, що стосується оцінювання ефективності внутрішнього контролю, взагалі залишається не розкритим.

Метою дослідження є розроблення етапів формування системи внутрішнього контролю на підприємстві та оцінювання її ефективності.

Виклад основного матеріалу. Дослідження особливостей формування системи внутрішнього контролю неможливе без розуміння сутності цього поняття. Спираючись на наукову працю Т.В. Ковтун [4], можна зазначити, що система внутрішнього контролю – сукупність правил і процедур, що вста-

новлені керівництвом підприємства та здійснюються суб'єктами внутрішнього контролю з метою покращення результатів діяльності підприємства, забезпечення захисту та раціональності використання активів, виявлення помилок та порушень, і запобігання їх виникненню в майбутньому.

Формування системи внутрішнього контролю на підприємстві повинно відбуватися згідно з певними принципами, проте більшість дослідників не визначають принципів створення системи внутрішнього контролю. А погляди науковців, які досліджували це питання (О.Б. Акентьєва [1], Н.П. Кузик [6], Г.М. Яровенко [7]), істотно відрізняються (табл. 1). Дослідники дійшли згоди у визначенні принципу постійності, саме тому можна зробити висновок, що постійне функціонування системи внутрішнього контролю є одним з основних чинників, що забезпечить ефективність створеній системі. На нашу думку, кожен із наведених принципів є доцільним та потребує уваги під час формування системи внутрішнього контролю.

Табл. 1. Принципи формування системи внутрішнього контролю на підприємстві

Принципи	Суть принципів	Вчені-економісти		
		О.Б. Акентьєва [1]	Н.П. Кузик [6]	Г.М. Яровенко [7]
Адаптивність	Збалансованість внутрішніх та зовнішніх можливостей розвитку системи внутрішнього контролю	+	-	-
Відповідальність	Суб'єкти внутрішнього контролю несуть відповідальність за невиконання або за неналежне виконання своїх обов'язків	-	+	+
Збалансованість	Для виконання кожної функції внутрішнього контролю повинні бути розроблені необхідні засоби та інструменти	-	+	+
Інтеграція	З метою здійснення контролю на належному рівні необхідно забезпечити умови для співпраці працівників різних підрозділів	-	+	+
Комплексність	Контроль повинен поширюватись на різні об'єкти	-	+	+
Належність	Власник або керівництво підприємства створює незалежну систему внутрішнього контролю і забезпечує умови для її функціонування	+	-	-
Постійність	Постійне функціонування системи внутрішнього контролю дає можливість вчасно виявити та попередити можливі відхилення	+	+	+
Своєчасність	Суб'єкти внутрішнього контролю зобов'язані вчасно повідомити відповідальних осіб про виявлені помилки та порушення	-	-	+
Саморегуляція	Вдосконалення та зміна основних параметрів системи внутрішнього контролю відповідно до змін, що виникають у мікро- і макросередовищі	+	-	-

Існують розбіжності й у виділенні основних вимог до організації системи внутрішнього контролю (табл. 2). Однією з найважливіших вимог до організації системи внутрішнього контролю є створення оптимальної органі-

заційної структури підприємства. О.Б. Акентьєва та Г.М. Яровенко стверджують, що ефективність функціонування системи внутрішнього контролю залежить від того, наскільки контрольні процедури відповідають встановленому регламенту внутрішнього контролю. Т.А. Бутинець та М.Д. Корінко виділяють вимогу, що базується на перерозподілі обов'язків з метою уникнення зловживань з боку працівників відділу внутрішнього контролю.

Табл. 2. Вимоги до організації системи внутрішнього контролю

Вимоги	Вчені-економісти			
	О.Б. Акентьєва [1]	Т.А. Бутинець [2]	М.Д. Корінко [5]	Г.М. Яровенко [7]
Регламентування внутрішнього контролю	+	-	-	+
Інформаційна безпека та захист інформації	+	-	+	-
Створення оптимальної організаційної структури підприємства	+	-	+	+
Здійснення перерозподілу обов'язків	-	+	+	-
Створення інформаційної системи управління	-	-	+	-
Відсутність осіб, які поєднували б декілька функцій контролю	-	-	+	+
Наявність посадових інструкцій, які визначали б права, функції, обов'язки та відповідальність суб'єктів внутрішнього контролю	-	-	+	-
Проведення внутрішніх перевірок роботи одного працівника іншим	-	-	+	-
Зацікавленість керівників в ефективному функціонуванні системи внутрішнього контролю	-	-	-	+
Безперервність розвитку та можливість вдосконалення	-	-	-	+

Процес створення системи внутрішнього контролю повинен відбуватися у визначеній черговості. Так, О.А. Магопєць [2] об'єднав послідовність етапів у два взаємопов'язаних блоки, а В.Д. Белік виділяє п'ять етапів. О.А. Магопєць та Г.М. Яровенко зазначають, що формування системи внутрішнього контролю необхідно розпочинати з аналізу стратегії та тактики управління, тоді як Б.Н. Соколов – з аналізу та порівняння раніше поставлених цілей діяльності підприємства з фактично досягнутими результатами. М.В. Борисенко невідкладним вважає здійснення аналізу системи управління, встановлення основних принципів діяльності підприємства. Оскільки не існує єдиної думки щодо послідовності створення системи внутрішнього контролю на підприємстві, то ми пропонуємо формувати її за етапами, наведеними на рис. 1.

На наш погляд, процес формування системи внутрішнього контролю має розпочинатися із дослідження особливостей функціонування підприємства, що передбачає аналіз основних видів діяльності, мети підприємства тощо. Також необхідно визначити ефективність діючої структури управління та організаційної структури, і дослідити їх відповідність до потреб підприємства. Створення системи внутрішнього контролю на підприємстві передбачає визначення основних завдань, предмету, методів, об'єктів та суб'єктів внутрішнього контролю, а також створення інформаційного забезпечення та виокремлення етапів, за якими буде здійснюватись внутрішній контроль на підприємстві.

Рис. 1. Етапи формування системи внутрішнього контролю на підприємстві

На формування ефективно діючої системи внутрішнього контролю впливає низка факторів, зокрема: наявність кваліфікованого персоналу, що здійснює внутрішній контроль; здійснення оптимального розподілу обов'язків між працівниками відділу внутрішнього контролю; виконання необхідних процедур контролю під час здійснення господарських операцій, а також проведення попереднього контролю перед реалізацією істотних для підприємства операцій; реалізація оперативного контролю за активами, а також за процесом складання та зберігання документації; ставлення директора і власників підприємства до системи внутрішнього контролю.

Враховуючи наведені фактори, оцінювання ефективності системи внутрішнього контролю доцільно проводити за такими критеріями: рівень незалежності системи внутрішнього контролю (зокрема, досліджується рівень впливу управлінського персоналу на роботу суб'єктів внутрішнього контролю); рівень кваліфікації працівників, які здійснюють внутрішній контроль на підприємстві, а також відповідність їх кількості до масштабів здійснюваних робіт; рівень економічної ефективності функціонування системи внутрішнього контролю; рівень зменшення (збільшення) кількості порушень, допущених підрозділами підприємства після запровадження системи внутрішнього контролю; рівень виконання рекомендацій, які надають суб'єкти внутрішнього контролю керівникам структурних підрозділів підприємства щодо усунення виявлених порушень та недопущення їх у майбутньому; рівень підвищення (зниження) ефективності використання наявних ресурсів через введення системи внутрішнього контролю.

Під час вивчення системи внутрішнього контролю необхідно здійснювати такі процедури як: проведення опитування серед суб'єктів внутрішнього контролю щодо знання ними своїх професійних обов'язків, особливостей процесу здійснення контролю конкретних об'єктів на підприємстві тощо; вибіркове спостереження за здійсненням процедур контролю; ознайомлення з документацією аудиту й обліку на підприємстві; вивчення результатів тестування ефективності системи внутрішнього контролю, яке раніше було здійснене зовнішніми аудиторами; дослідження дотримання принципів організації системи внутрішнього контролю на підприємстві.

Розглядом питання оцінки ефективності системи внутрішнього контролю (СВК) займалася О.Б. Аментьєва [1], яка ділить цей процес на сім етапів. Ми пропонуємо оцінювати ефективність системи внутрішнього контролю за етапами, наведеними на рис. 2. Оцінювання ефективності системи внутрішнього контролю доцільно здійснювати кожного місяця комітетом наглядової ради підприємства. Якщо внаслідок здійснених процедур система внутрішнього контролю виявиться неефективною, то відповідні особи мають встановити причини такої неефективності, запропонувати рекомендації з усунення цих причин та донести це до відома працівників, які здійснюють внутрішній контроль.

Рис. 2. Етапи оцінювання ефективності системи внутрішнього контролю на підприємстві

Члени комітету наглядової ради щомісячно складають "Висновок щодо ефективності системи внутрішнього контролю підприємства", який містить інформацію про низький чи достатній рівень ефективності системи внутрішнього контролю, та надають його голові наглядової ради підприємства.

Висновки. Отже, використання запропонованих нами алгоритмів формування системи внутрішнього контролю та оцінювання її ефективності сприяють створенню на підприємстві ефективно діючої системи внутрішнього контролю. А результати здійсненого оцінювання ефективності доцільно

використовувати під час визначення напрямів удосконалення системи внутрішнього контролю і оптимізації управління підприємством.

Література

1. Аментьєва О.Б. Підвищення економічної ефективності системи внутрішнього контролю підприємства : автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. екон. наук: спец. 08.06.01 – економіка, організація і управління підприємствами / Олена Борисівна Аментьєва. – НАН України; Ін-т економіки промисловості. – Донецьк, 2006. – 20 с.
2. Белік В.Д. Підходи до організації системи внутрішнього контролю / В.Д. Белік. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.nbuv.gov.ua/portalsoc_gum/ptmbo/2009_3/9.pdf.
3. Борисенко М.В. Організація і методика внутрішнього контролю на підприємствах : автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. екон. наук: спец. 08.00.09 – Бухгалтерський облік, аналіз та аудит / Марина Володимирівна Борисенко / Київський національний торговельно-економічний ун-т. – К., 2008. – 21 с.
4. Ковтун Т.В. Система внутрішнього контролю як невід'ємний елемент операційної системи підприємства / Т.В. Ковтун // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 6, т. 1. – С. 165-170.
5. Корінько М.Д. Контроль та аналіз діяльності суб'єктів господарювання в умовах її диверсифікації: теорія, методологія, диверсифікація : монографія / М.Д. Корінько. – К. : ДП "Інформ-аналіт. агентство", 2007. – 429 с.
6. Кузик Н.П. Система внутрішнього контролю в акціонерному товаристві : автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. екон. наук: спец. 08.06.04 – Бухгалтерський облік, аналіз та аудит / Наталя Петрівна Кузик / Національний аграрний ун-т. – К., 2004. – 19 с.
7. Яровенко Г.М. Організація внутрішнього контролю в системі управління фінансовими потоками підприємств : автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. екон. наук: спец. 08.00.09 – Бухгалтерський облік, аналіз та аудит / Ганна Миколаївна Яровенко / Державна академія статистики, обліку та аудиту Держкомстату України. – К., 2008. – 21 с.

Остророг Н.В., Чубай В.Н. Формирование системы внутреннего контроля промышленного предприятия и оценка ее эффективности

Рассмотрены основные принципы и требования создания системы внутреннего контроля. Предложена последовательность формирования системы внутреннего контроля. Выделены факторы, критерии, методы и этапы оценки эффективности системы внутреннего контроля.

Ключевые слова: система внутреннего контроля, этапы создания системы внутреннего контроля, эффективность системы внутреннего контроля.

Ostrorog N.V., Chubaj V.M. Formation of the internal control system of industrial enterprise and evaluation its efficiency

The basic principles and requirements of creating a system of internal control are considered. The sequence of forming of the internal control system is offered. Factors, criteria, methods and stages of evaluation efficiency of the internal control system are selected.

Keywords: Internal control system, stages of creating a system of internal control, efficiency of the internal control system.

УДК 336.221.2

Доц. Н.Ю. Подольчак, д-р екон. наук;
аспір. А.А. Тимейчук – НУ "Львівська політехніка"

СОЦІАЛЬНО-РЕГІОНАЛЬНІ БАР'ЄРИ РОЗВИТКУ ВЗАЄМВІДНОСИН МІЖ ПІДПРИЄМСТВАМИ ТА ДЕРЖАВНОЮ ПОДАТКОВОЮ СЛУЖБОЮ УКРАЇНИ

Запропоновано модель оцінювання втрат внаслідок існування соціально-регіональних бар'єрів розвитку взаємовідносин між підприємством та Державною податковою службою України. Наведено практичний розрахунок втрат у процесі комуні-